

УДК 341.225.13

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-7\(7\)-66-78](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-7(7)-66-78)

Ковбан Андрій Володимирович кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін, Національний університет «Одеська морська академія», вул. Дідріхсона, 8, м. Одеса, 65029, тел.: (067) 171-44-17, <https://orcid.org/0000-0002-0272-1798>

Степанов Сергій Валерійович кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін, Національний університет «Одеська морська академія», вул. Дідріхсона, 8, м. Одеса, 65029, тел.: (066) 42-789-56, <https://orcid.org/0000-0001-6371-7672>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СВОБОДИ ВІДКРИТОГО МОРЯ

Анотація. Принцип свободи Конвенції Організації Об'єднаних Націй з Морського права від 10 грудня 1982 року визнав природоресурсні можливості більшості держав та розширив державну юрисдикцію вглиб відкритого моря шляхом введення інституту виключної економічної зони. Сьогодні води відкритого моря активно використовуються як об'єкт загальної спадщини людства, але з точки зору міжнародного права вони не мають такого статусу. Конвенція 1982 р. по праву може вважатися «Конституцією морів» в тому сенсі, що вона є базисом, на основі якого до сьогодні продовжується формування режимів глобального контролю над процесами освоєння та експлуатації просторів і ресурсів Світового океану.

З прийняттям Конвенції ООН з морського права розробка ресурсів дна і надр Світового океану за межами дії національної юрисдикції перестала бути вільною, вона була поставлена під контроль Міжнародного органу по морському дну. В даному випадку конфлікт зумовлений тією обставиною, що таким чином сталася зміна правового статусу цих просторів і ресурсів, яка для ряду промислово розвинутих держав виявилася економічно неприйнятною.

Ряд питань виникає при здійсненні запуску космічних апаратів із суден у відкритому морі. Зазвичай вони пов'язані із проблемою правового регулювання. Слід зазначити, що така діяльність перш за все має відповідати положенням міжнародного космічного та міжнародного морського права.

Проблеми екології та захисту морського середовища останніми роками стали глобальними. Не перестають здійснюватися спроби впровадження проблематики зміни клімату і парникового ефекту в рамки Конвенції 1982 р.

Створення морських захищених районів у відкритих водах Світового океану за межами національної юрисдикції не має правових основ. Конвенція

1982 р. не надає державам право розповсюджувати свою юрисдикцію на певні частини незалежно від переслідуваних цілей, тому створення морських захищених районів у відкритому морі є неможливим в існуючих міжнародно-правових межах. До того ж необхідно широко науково довести припустиму користь морських захищених районів, а це потребує проведення серйозних досліджень.

Ключові слова: свобода відкритого моря, Конвенція 1982 р., піратство, використання моря, захист екології, правове регулювання відкритого моря.

Kovban Andrii Volodymyrovich Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor, National University “Odessa Maritime Academy”, Department of General Law Disciplines, St. Didrichson, 8, Odesa, 65029, tel.: (067) 171-44-17, <https://orcid.org/0000-0002-0272-1798>

Stepanov Sergii Valeriyovych Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor, National University “Odessa Maritime Academy”, Department of General Law Disciplines, St. Didrichson, 8, Odesa, 65029, tel.: (066) 42-789-56, <https://orcid.org/0000-0001-6371-7672>

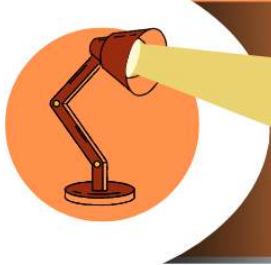
CERTAIN ASPECTS OF THE LEGAL REGULATION OF THE FREEDOM OF THE HIGH SEAS

Abstract. The principle of freedom of the United Nations Convention on the Law of the Sea of December 10, 1982, recognized the natural resource capabilities of most states and expanded state jurisdiction deep into the open sea by introducing the institution of an exclusive economic zone. Today, the waters of the open sea are actively used as an object of the common heritage of mankind, but from the point of view of international law, they do not have such a status. The 1982 Convention can rightfully be considered the "Constitution of the Seas" in the sense that it is the basis on which the formation of regimes of global control over the development and exploitation of the spaces and resources of the World Ocean continues to this day.

With the adoption of the UN Convention on the Law of the Sea, the development of the resources of the bottom and subsoil of the World Ocean beyond the scope of national jurisdiction ceased to be free, it was placed under the control of the International Seabed Authority. In this case, the conflict is caused by the fact that the legal status of these spaces and resources changed in this way, which turned out to be economically unacceptable for several industrially developed states.

A few issues arise when launching spacecraft from ships in the open sea. They are usually related to the problem of legal regulation. It should be noted that such activity must first comply with the provisions of international space and international maritime law.

The problems of ecology and protection of the marine environment have become global in recent years. Attempts to implement the issues of climate change and the greenhouse effect within the framework of the 1982 Convention continue to be made.

The creation of marine protected areas in the open waters of the World Ocean outside national jurisdiction has no legal basis. The 1982 Convention does not give states the right to extend their jurisdiction to certain parts regardless of the pursued goals, so the creation of marine protected areas in the high seas is impossible within existing international legal boundaries. In addition, it is necessary to widely scientifically prove the assumed benefit of marine protected areas, and this requires conducting serious research.

Keywords: freedom of the high seas, the 1982 Convention, piracy, use of the sea, environmental protection, legal regulation of the high sea.

Постановка проблеми. Принцип свободи відкритого моря Конвенції Організації Об'єднаних Націй з Морського права від 10 грудня 1982 року [9] не тільки визнав природоресурсні можливості більшості держав, але й розширив державну юрисдикцію вглиб відкритого моря шляхом введення інституту 200-мильної виключної економічної зони. З іншого боку, в рамках Конвенції була видозмінена та обмежена сама концепція «суверенітету». Він був обмеженим тим, що основною складовою частиною положень стала єдина система врегулювання спорів, а суверенні права прямо підпорядковувались завданням збереження та захисту навколишнього середовища. Трансформація суверенітету полягала в тому, що була введена ієрархічна система понять: «суверенні права», «переважне право», «зона юрисдикції». Окрім цього, в Конвенції можна сказати закріплено рівні права як держав-учасниць, так і компетентних міжнародних організацій. Тобто фактично, було закладено основи залучення міждержавних організацій до процесів формування морської політики [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми визначення принципу свободи відкритого моря та його стан в історичних та сучасних умовах досліджували такі представники вітчизняної науки міжнародного права, як Г. Анцелевич, О. Шемякін, В. Гончаренко, Ю. Бобровою, А. Скаридовим, А. Колодкіним, А. Холлік, Т. Йоміфумі, Д. Ротвелл та ін.

Мета статті – дослідження окремих аспектів правового регулювання свободи відкритого моря, який виник як принцип свободи відкритого моря з Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р. враховуючи проблеми співробітництва прибережних держав в проблемних регіонах, забезпечення захисту екології, боротьби з піратством тощо.

Виклад основного матеріалу. Рамки національного суверенітету були підірвані шляхом прийняття концепції загальної спадщини людства. Обґрун-

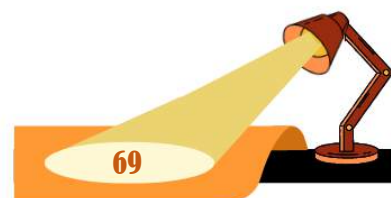

тування цієї концепції є проблемою у міжнародному праві. Адже в ст. 136 Конвенції 1982 р. [9] закріплено: «Район та його ресурси є загальною спадщиною людства». Проте визначення даному поняттю немає. Якщо звернутися до авторів, що досліджують концепцію загальної спадщини, то можна проаналізувати ознаки, за якими можна характеризувати об'єкт міжнародного права як такий, що належить до об'єктів загальної спадщини людства [3]. Наприклад, Г. Анцелевич вказує наступні ознаки, що можуть характеризувати той чи інший об'єкт міжнародного права як об'єкт загальної спадщини людства, а саме: використання на благо всього людства, тільки в мирних цілях, неприпустимість поширення національної юрисдикції, рівність всіх народів на використання його ресурсів, розумний справедливий облік зацікавленості всіх народів у використанні ресурсів, неприпустимість присвоєння хоча б однієї частини об'єкту. Разом з цим, автор виділяє із цих ознаки, що в практиці характерні для вод відкритого моря, окрім використання на благо всього людства та використання тільки в мирних цілях. Не дивлячись на те, що Конвенція 1982 р. закріплює положення щодо використання відкритого моря тільки в мирних цілях, дане положення не є імперативним, адже дії військового характеру здійснюються у цьому морському просторі [4]. До того як Конвенція набрала чинності і статус відкритого моря був офіційно закріплений за міжнародними водами, в Конвенції про відкрите море 1958 р. [10] зазначено, що «ніяка держава не може претендувати на підкорення якої-небудь частини відкритого моря своєму суверенітету». Тому, міжнародні води мали статус «res nullius» та «res communis», їх ресурси та простори могли використовуватися будь-якою державою.

На сьогодні, формально води відкритого моря активно використовуються як об'єкт загальної спадщини людства, але з точки зору міжнародного права вони не мають такого статусу. В цілому, як зазначають іноземні автори, Конвенція 1982 р. [9] по праву може вважатися «Конституцією морів» в тому сенсі, що вона є базисом, на основі якого до сьогодні продовжується формування режимів глобального контролю над процесами освоєння та експлуатації просторів і ресурсів Світового океану. Вона зумовила збільшення кількості договорів та угод, що спрямовані на захист морського середовища та його біологічного розмаїття, виконуючи по відношенню до них функцію так званої правової «парасольки» [5].

Суперечки виникають щодо проведення військової діяльності (наприклад, стоянка на якорі, зліт чи посадка літаючих апаратів, збір розвідувальної інформації, ведення спостереження, проведення рекогносцировки). США, хоча і не є учасником Конвенції, проте наполягають, що військова діяльність є законним видом використання морських просторів, а приморські держави не володіють ніякими конвенційними повноваженнями щодо обмеження цієї діяльності у межах своїх виключних економічних зон. Окрім цього, з позиції

США, формулювання ст. 58 Конвенції про те, що «держави при здійсненні своїх прав у виключній економічній зоні належним чином враховують права та обов'язки прибережної держави та дотримуються законів і правил, прийняті прибережною державою», ніяк не надає прибережним державам додаткові повноваження, які могли б обмежувати військову діяльність США та інших держав. Також США вважають, що військові дослідження (наприклад, збір океанографічної, геофізичної, хімічної, біологічної інформації у військових цілях) не підпадають під категорію морських наукових досліджень, і тому, можуть безперешкодно здійснюватися в виключній економічній зоні прибережної держави [6]. Деякі держави принципово дотримуються іншої точки зору щодо цього питання. Наприклад, уряд республіки Бангладеш при ратифікації Конвенції 1982 р. заявило, що її положення не дають права іншим державам у виключній економічній зоні здійснювати військові маневри окрім як із згоди прибережної держави. А Іран взагалі на рівні національного законодавства закріпив обмеження на здійснення військової діяльності іншими державами у своїй виключній економічній зоні. Слід зазначити, що порушення режиму виключної економічної зони, як правило, не супроводжується застосуванням сили.

Як уже згадувалося вище, з прийняттям Конвенції ООН з морського права [9] розробка ресурсів дна і надр Світового океану за межами дії національної юрисдикції перестала бути вільною, вона була поставлена під контроль Міжнародного органу по морському дну. В даному випадку конфлікт зумовлений тією обставиною, що таким чином сталася зміна правового статусу цих просторів і ресурсів, яка для ряду промислово розвинутих держав виявилася економічно неприйнятною. По-друге, повноваження Органу були обмежені Районом та торкаються виключно організації і контролю над діяльністю у його межах. Це означає, що будь-які держави можуть здійснювати у Районі будь-які інші види економічної діяльності (наприклад, прокладати кабелі та трубопроводи), які ніяк не пов'язані з розробкою і експлуатацією мінеральних ресурсів. По-третє, повноваження Органу не повинні ніяким чином зачіпати правовий статус поверхневих вод (це завжди відкрите море). Однак, в такому поділі просторів Району (поверхневі поди, на які поширюється принцип свободи відкритого моря, і морське дно та надра глибоководних районів, які оголошенні загальною спадщиною людства) криється істотне протиріччя, засноване на відході від принципів екосистемного підходу, який впроваджується в останні роки. Сутність цього підходу полягає у розгляді морського дна та поверхневих вод як однієї екосистеми, що вимагає єдиного управління. У зв'язку з цим, деякі експерти виявили перспективу введення додаткових регуляційних заходів щодо поверхневих вод Району.

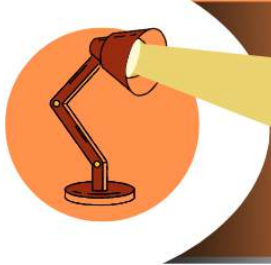
Ряд питань виникає при здійсненні запуску космічних апаратів із суден у відкритому морі. Зазвичай вони пов'язані із проблемою правового

регулювання. Слід зазначити, що така діяльність перш за все має відповідати положенням міжнародного космічного та міжнародного морського права. Головним принципом у цій сфері є принцип свободи дослідження та використання небесних просторів і небесних тіл, що закріплений у Договорі про принципи діяльності держав з дослідження та використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 р. [11]. Так як із принципу свободи відкритого моря виходить, що кожна держава має право займатися будь-якою науково-дослідницькою чи економічною діяльністю без будь-яких обмежень, то кожна держава має право і на проведення запусків космічних апаратів із відкритого моря. До того ж Конвенцією 1982 р. не заборонено запуск космічних апаратів із відкритого моря. Проте, запуск космічних апаратів із відкритого моря не може перешкоджати правомірній діяльності інших держав у Світовому океані або міжнародним морським шляхам, здійсненню інших свобод відкритого моря. Тому свобода запуску космічних апаратів у відкритому морі здійснюється у певних районах.

Відкрите море – це, мабуть, останній район Світового океану щодо якого еволюція міжнародного законодавства в тій чи іншій мірі відстає від розвитку господарської діяльності. Ще до набрання чинності Конвенції 1982 р. очевидно було, що найближчим часом у відкритому морі можуть бути введені додаткові заходи регулювання щодо військової діяльності, морського промислового рибальства щодо далеко мігруючих видів і транскордонних рибних запасів, а також посилення контролю над екологічними наслідками видобутку і розвідки мінеральних і енергетичних ресурсів глибоководних районів.

Так, якщо в 70-х рр. МЗР переважно виникали в зонах територіального моря, у 80-х рр. цей процес поширився на виключну економічну зону, то в 2020-х рр. було поставлено питання доцільності розширення МЗР шляхом їх створення не тільки в прибережних зонах, а й у відкритому морі. Прикладом реалізації цих ідей можна вважати створення Морського парку Великого Бар'єрного рифу в Австралії у 1975 р., а також охоронних зон в Карибському басейні та притулку для китоподібних у Лігурійському морі (Італія, Франція). Такі райони могли б в майбутньому стати одним із головних інструментів розпорядження біологічним різноманіттям за межами національної юрисдикції; імплементація угод до Конвенції могла б створити новий регламентаційно-господарський режим, що визначав би умови їх створення та управління ними. Першим кроком світової спільноти до створення охоронних зон у відкритому морі вважають Протокол про охорону навколишнього середовища (1991 р.) до Договору про Антарктику. У сфері контролю за судноплавством такі райони, в тому числі у відкритому морі, формуються в рамках Міжнародної конвенції щодо запобігання забрудненню із суден (MARPOL). У п. 10 Правила 1 Додатка I мова йде про те, що особливий район

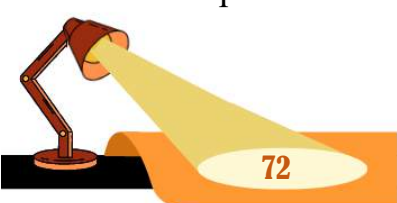

означає морський район, де за визнаних технічних причин, які належать його океанографічним та екологічним районам, і специфіці судноплавства, по ньому необхідно прийняти особливі обов'язкові методи запобігання забрудненню моря нафтою [12]. Такі райони були утворені в Балтійському, Середземному, Чорному, Червоному, Аравійському, Північному морях, а також в районі Аденської затоки та Антарктики. При цьому слід зазначити, що багато з цих районів знаходяться за межами національної юрисдикції.

Крім того, за особливими океанографічними і екологічними критеріями, а також характеристики судноплавства, в рамках MARPOL можуть бути виділені «особливо вразливі морські райони» [7]. Важливе значення має формування ОВМР під егідою Міжнародної морської організації. Передбачається, що діяльність, пов'язана із судноплавством, може приносити шкоду морському навколишньому середовищу в цілому, а деяким районам в більшій мірі (експлуатаційні скиди, випадкове або навмисне забруднення). Формування ОВМР у відкритому морі може бути також здійснено в рамках Конвенції про біологічне різноманіття. З цього приводу було заявлено: «Зростає ризик, якому піддається біологічне різноманіття морських районів, що знаходяться за межами дії національної юрисдикції, та існує нагальна потреба в міжнародному співробітництві і діях для вдосконалення охорони та сталого використання біологічного різноманіття на морських територіях, в тому числі створення додаткових морських охоронних територій відповідно до норм міжнародного права і на основі наукової інформації, включаючи такі території, як підводні гори, гідротермальні жерла, глибоководні корали та інші екосистеми». В цілому, створення МЗР в зонах відкритого моря стикається зі значними труднощами, які пов'язані з відсутністю будь-яких конкретних норм міжнародного права у цій сфері. На сьогодні немає глобального договору, який би передбачав створення МЗР у районах відкритого моря. Хоча, згідно положень Конвенції ООН з морського права 1982 р. [9] всі держави зобов'язані вживати заходів щодо збереження живих ресурсів відкритого моря (ст. 117). Однак ці загальні зобов'язання говорять лише про бажаність такого підходу, вони носять швидше рекомендаційний характер, а не обов'язковий.

Юридична проблема полягає у тому, що створення МЗР у зоні відкритого моря – це фактично створення такого собі «закритого» району, який не може належати жодній державі. Це протиріччя дає право деяким країнам стверджувати, що створення МЗР у відкритому морі порушує ст. 89 Конвенції 1982 р. яка говорить про неправомірність претензій на суверенітет над відкритим морем. Більш того, це суперечить базовим принципам: свободи судноплавства, свободи прокладки кабелів та трубопроводів, свободи риболовства і свободи проведення наукових досліджень.

На сьогоднішній момент відсутні об'єктивні критерії необхідності створення МЗР, в основному це стосується бази наукових знань. Якщо ж

виникне така ситуація, що певні держави прийдуть до згоди щодо необхідності створення МЗР в тому чи іншому районі відкритого моря, будь-які введені ними обмеження не можуть бути поширені на ті держави, які не будуть учасниками подібної угоди.

Дискусійним залишається питання здійснення військово-морської діяльності у відкритому морі. Так, ст. 88 Конвенції говорить про те, що відкрите море резервується тільки для мирних цілей. Однак, це положення не торкається військових маневрів, а також випробування звичайних озброєнь у відкритому морі. Ст. 301 Конвенції 1982 р. в цілому стосовно цього говорить, що «при здійсненні своїх прав і виконанні своїх обов'язків згідно з цією Конвенцією держави-учасники утримуються від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави або будь-яким іншим чином, не сумісним з принципами міжнародного права, втіленими в Статуті Організації Об'єднаних Націй». Зі свого боку США заявили про те, що, так як в Конвенції 1982 р. відсутні уточнення таких термінів як «використання в мирних цілях» та «мирні цілі», то з їх точки зору немає ніяких обмежень на право держав здійснювати індивідуальну чи колективну самооборону не тільки у військовий час, але і в мирний [8]. Ця позиція була сформована ще в 1976 р. під час проведення Третьої конференції ООН з морського права. Вона полягала в тому, що термін «використання в мирних цілях» не може бути перешкодою для здійснення військової діяльності. З позиції США, Конвенція 1982 р., будучи угодою мирного часу, не може накладати будь-яких обмежень на здійснення військової діяльності чи позбавляти державу права на самооборону.

Незважаючи на те, що такі обмеження є порушенням базового принципу свободи судноплавства у відкритому морі, вони дотримуються більшістю. Єдиний виняток представляють різного роду екологічні організації та рухи, які неодноразово виступали проти проведення випробувань тих чи інших видів зброї у відкритому морі і демонстративно порушували встановлені зони безпеки [13].

З точки зору захисту навколишнього середовища, в найбільш уразливих районах Світового океану існує необхідність формування особливих «без'ядерних зон» або ж зон, де заборонені будь-які військово-морські маневри. У перспективі можна очікувати зростання протестів з приводу проведення випробувань у відкритому морі, ресурси і простори якого все частіше розглядаються як надбання всього людства.

Важлива трансформація міжнародного співробітництва та законодавства пов'язана також з принципом виключної юрисдикції держави прапора. Він означає, що у відкритому морі будь-яке судно підпорядковується виключно юрисдикції держави прапора, і жодна держава не має права втручатися в його законну діяльність, крім випадків, передбачених міжнародними угодами й

Конвенцією 1982 р. Тому світова спільнота має вжити серйозних заходів щодо запобігання подальшому прогресу в сфері морського бандитизму. Українське законодавство і міжнародне морське право потребують відповідного удосконалення з метою посилення ефективності боротьби з морським піратством. Про це ще в 2009 році заявляв на брифінгу міністр закордонних справ України Петро Порошенко. Він наголошував, що в міжнародному морському праві необхідно закріпити норми, які б дозволяли екіпажу мати при собі зброю, а також необхідно спростити процедуру доступу на борт комерційних кораблів озброєної охорони, яка б захищала корабель від піратів [14].

Пріоритетну увагу все ж необхідно приділяти профілактичним заходам. У той же час заходи самооборони, спрямовані на захист суден з боку актів піратства та інших актів збройних нападів на судна, необхідно вдосконалювати, так як досить складно створити обстановку повної безпеки судів в різних районах Світового океану, але ж вони часто стають абсолютно незахищеними від збройних нападів. Це знають злочинці і це є однією з умов, що сприяють вчиненню подібних злочинів. Як і в разі захисту суден від терористичних актів, заходи самооборони суден можуть здійснюватися членами «команди самооборони» тільки за умови дозволу відомих правових проблем.

Необхідно також відзначити, що відсутність на судах зброї не виключає можливості застосування сили проти піратів членами екіпажу судна. Тим часом, під час здійснення силових заходів при самообороні судна від нападів піратів виникають такі взаємопов'язані проблеми. З одного боку, опір піратам може привести до жертв серед членів екіпажу і пасажирів судна, а з іншого – в разі його відсутності невідомі наслідки після відходу злочинців з судна (знищення пасажирів і членів екіпажу як свідків, інші небезпечні наслідки). На думку експертів, підготовку до дій на випадок піратських нападів слід вести з урахуванням положень плану щодо запобігання проникнення піратів на палубу [1]. План повинен передбачати комплекс заходів з протидії піратам на етапах підготовки до проходження небезпечної ділянки, при виявленні піратів на підступах до судна, а також в разі їх прориву на палубу (підтримання в готовності до негайного застосування пожежних стволів; підтримання в готовності засобів обрізання тросів і швартових, які можуть використовуватися піратами для проникнення на борт судна і т.п.).

Важлива також роль співробітництва прибережних держав в проблемних регіонах. Наприклад, Малайзійські морські організації вважають, що найкращим і найбільш ефективним способом боротьби з актами піратства буде залучення поліцейських і військово-морських сил прибережних держав для регулярного патрулювання найбільш небезпечних районів моря. Ці плани реалізуються на практиці. На основі угоди Індонезії, Малайзії та Сінгапуру були створені спільні патрульні служби в Малаккській і Сінгапурському

протоках для захисту торгових суден від піратів. Досягнуто домовленості щодо виділення єдиних радіочастот поліцейським патрульним катерам даних держав для більш оперативного отримання інформації про акти піратства безпосередньо від капітанів суден, а також при пошуку і переслідуванні злочинних груп.

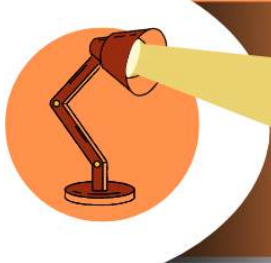
Для підтримання порядку у просторах відкритого моря та захисту його основних свобод, необхідна участь не лише провідних міжнародних організацій, а й усіх держав світу, як прибережних, так і тих, що не мають виходу до моря. Важливими та ефективними діями для досягнення цієї мети є залучення більшої кількості держав для приєднання до основних міжнародних актів та їх імплементація в національне законодавство.

3 червня 1999 р. Україна ратифікувала Конвенції ООН з морського права 1982 р. В морській доктрині України на період до 2035 р. до пріоритетних національних інтересів на морі належать задоволення потреб суспільства, економіки і держави у використанні ресурсів моря, посилення позиції України серед провідних морських держав.

Тобто, можна зробити висновок, що Україна в своїй доктрині наголошує на підтриманні всіх встановлених Конвенцією ООН положень. Проте, напрямок захисту та забезпечення свободи відкритого моря в українському законодавстві представлено досить бідно. Враховуючи положення Конвенції щодо відкритого моря, то кожен із закріплених елементів мають забезпечуватися за допомогою відповідного законодавства. Наприклад, свобода судноплавства, що визначається як право кожної держави на те, щоб судна під його прапором плавали у відкритому морі, в Україні забезпечується законодавством про реєстрації морських суден у Державному судовому реєстрі та Судновій книзі.

Правове регулювання відносин у відкритому морі, конвенційних районах (частинах відкритого моря, на які поширюється дія міжнародних договорів України про регулювання промислу водних біоресурсів) і в економічних зонах іноземних держав здійснюється відповідно до міжнародних договорів України або законодавством іноземних держав (ст. 3, 32 ЗУ «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів»).

Свобода польотів над відкритим морем врегульована кількома нормами Повітряного кодексу України, а також Правилами польотів цивільних повітряних суден у повітряному просторі України і Правил подачі повідомлень щодо обслуговування повітряного руху. Однак будь-якого спеціального документа, присвяченого більш розгорнутому і детальному регулюванню польотів над відкритим морем, до сьогоднішнього дня прийнято не було, що слід визнати прогалиною в чинному законодавстві. Механізм здійснення свобод прокладки кабелів і трубопроводів, морських наукових досліджень і зведення штучних островів, установок і споруд у відкритому морі внутрішнім законодавством в Україні не врегульований.

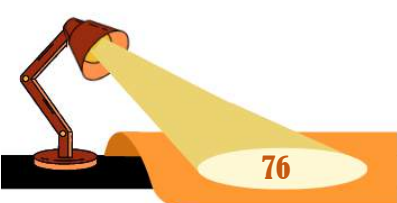
Висновки. Активна праця проходить з ціллю розробки угоди щодо захисту морського біологічного різноманіття за межами зон національної юрисдикції, у тому числі шляхом створення морських захищених районів у районах відкритого моря. Це обговорювалось на Конференції ООН зі стійкого розвитку у 2012 р. Швидше за все вплив на формування міжнародного морського права, інтерпретацію та реалізацію окремих положень Конвенції 1982 р. будуть здійснювати Міжнародна морська організація (ІМО) та Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО), які на сьогодні мають значні повноваження та можливості у сфері регулювання та контролю за судноплавством та захисту морського середовища.

Проблеми екології та захисту морського середовища останніми роками стали глобальними. Деякі експерти вже давно говорять про процес формування і розвитку цілої підгалузі міжнародного морського права, а саме – морського природоресурсного права. Виділяють в самостійний предмет регулювання міжнародні відносини, пов'язані із збереженням біологічних ресурсів. Не перестають здійснюватися спроби впровадження проблематики зміни клімату і парникового ефекту в рамки Конвенції 1982 р.

Створення морських захищених районів у відкритих водах Світового океану за межами національної юрисдикції не має правових основ. Конвенція 1982 р. не надає державам право розповсюджувати свою юрисдикцію на певні частини незалежно від переслідуваних цілей, тому створення морських захищених районів у відкритому морі є неможливим в існуючих міжнародно-правових межах. До того ж необхідно широко науково довести припустиму користь морських захищених районів, а це потребує проведення серйозних досліджень.

Література:

1. Borgese M. The oceanic circle: Governing the seas as a global resource / M. Borgese. – Tokyo: United Nations University Press, 1998. – 120 p.
2. Ковбан А. Правовий генезис концепції свободи відкритого моря / Правова держава, № 42 (2021). – с.94-97.
3. Ушаков А. Піратство як чинник, що порушує свободу відкритого моря і перешкоджає формуванню його міжнародно-правового статусу як об'єкта загальної спадщини людства/ А.В. Ушаков – Режим доступу до ст.: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/3\(68\)/uazt_2013_3_16.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/3(68)/uazt_2013_3_16.pdf).
4. Анцелевич Г. Міжнародно-правовий статус та режим користування морських об'єктів загальної спадщини людства. Перспективи розвитку у порядку de lege feranda: моногр. / Г.А. Анцелевич – К.: УАЗТ, 2002. – 360 с.
5. Rothwell D.R., Stephens T. The International Law of the Sea / D.R. Rothwell, T. Stephens – Oxford-Portland: Hart Publishing, 2010. – 472 p.
6. Kraska J. Maritime Power and the Law of the Sea. Expeditionary operations in World Politics / J. Kraska. – New-York: Oxford University Press, 2011. – 400 p.
7. Рішення, прийняті сьомою Народою Конференції сторін Конвенції про біологічну різноманітність. – Режим доступу до док. : <http://www.cbd.int/doc/decisions/cop-07/full/cop-07-decru.pdf>

8. Senate Executive Report, 110h Congress, 1st Session, Exec. Rpt. 110-9. <http://www.gc.noaa.gov/documents/UNCLOS-Sen-Exec-Rpt-110-9.pdf>.

9. Угода про імплементацію частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права від 10 грудня 1982 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_183#Text

10. Конвенція ООН про відкрите море від 29 квітня 1958 року. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/hsea.pdf

11. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text

12. Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден 1973 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_009#Text

13. Dyke H. Military exclusion and warning zones on the High Seas / H. Dyke, D. Zaelke, G. Hewison – Washington: Island Press, 1993. – 448 p.

14. Пірати Сомалі звільнили українських моряків. http://www.ukrudprom.ua/news/Somaliyskie_pirati_osvobodili_ukraintsev1.html

References:

1. Borgese M. (1998). *The oceanic circle: Governing the seas as a global resource*. Tokyo: United Nations University Press.

2. Kovban A. (2021). Pravovyy henezys kontseptsii svobody vidkrytoho morya [Legal genesis of the concept of freedom of the high seas]. *Pravova derzhava - Constitution State*, 42, 94-97 [in Ukrainian].

3. Ushakov A. (2013) Piratstvo yak chynnyk, shcho porushuye svobodu vidkrytoho morya i pereshkodzhaye formuvannu yoho mizhnarodno-pravovoho statusu yak ob'yekta zahal'noyi spadshchyny lyudstva [Piracy as a factor that violates the freedom of the open sea and hinders the formation of its international legal status as an object of the common heritage of mankind]. Retrieved from [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/3\(68\)/uazt_2013_3_16.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/3(68)/uazt_2013_3_16.pdf) [in Ukrainian].

4. Antselevich G. et al. (2002) *Mizhnarodno-pravovyy status ta rezhyk korystuvannya mors'kykh ob'yektiv zahal'noyi spadshchyny lyudstva [Perspektyvy rozvytku u poryadku de lege feranda International legal status and regime of use of marine objects of the common heritage of mankind]*. Prospects of development in the order of de lege feranda: monograph. Kyiv: UAZT [in Ukrainian].

5. Rothwell D.R. & Stephens T. (2010) *The International Law of the Sea*. Oxford-Portland: Hart Publishing.

6. Kraska J. (2011) *Maritime Power and the Law of the Sea. Expeditionary operations in World Politics*. New-York: Oxford University Press.

7. Decisions adopted by the Seventh Meeting of the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity Retrieved from <http://www.cbd.int/doc/decisions/cop-07/full/cop-07-decru.pdf>

8. Senate Executive Report, 110h Congress, 1st Session, Exec. Rpt. 110-9. Retrieved from <http://www.gc.noaa.gov/documents/UNCLOS-Sen-Exec-Rpt-110-9.pdf>

9. Zakon Ukrainy Uhoda pro implementatsiyu chastyny XI Konventsiyi Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy z mors'koho prava vid 10 hrudnya 1982 roku [Agreement on the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of December 10, 1982] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_183#Text [in Ukrainian].

10. UN Convention on the High Seas of April 29, 1958. Retrieved from https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/hsea.pdf

11. Dohovir pro pryntsypy diyal'nosti derzhav po doslidzhennyu i vykorystannyu kosmichnoho prostoru, vklyuchayuchy Misyats' ta inshi nebesni tila [Treaty on the Principles of Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, Including the Moon and Other Celestial Bodies] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text [in Ukrainian].
12. Zakon Ukrainy Mizhnarodna konventsiya po zapobihannyu zabrudnennyu z suden 1973 roku [International Convention for the Prevention of Pollution from Ships of 1973] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_009#Text [in Ukrainian].
13. Dyke H. (1993) *Military exclusion and warning zones on the High Seas*. Washington: Island Press.
14. Somali pirates released Ukrainian sailors. Retrieved from http://www.ukrudprom.ua/news/Somaliyskie_pirati_osvobodili_ukraintsev1.html [in Ukrainian].